

Бондар Т. А.,

к.е.н., доцент,

доцент кафедри бухгалтерського обліку,

ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ

Функціонування фінансової системи України неможливе без адекватних інституційних механізмів і заходів із стримування та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму. Законодавча і нормативна база України пов'язана з приведенням у відповідність до міжнародних стандартів національної системи протидії відмиванню коштів і фінансуванню тероризму. Відповідно до міжнародних положень у сфері протидії відмиванню коштів і фінансуванню тероризму країни повинні визначати, здійснювати оцінку та розуміти ризики, пов'язані з відмиванням коштів і фінансуванням тероризму для цієї країни, а також вживати заходів, включаючи визначення органу або механізму з метою координації дій з оцінки ризиків, і використовувати ресурси, спрямовані на забезпечення ефективного зниження ризиків. Разом з тим країни повинні мати національну політику по боротьбі з відмиванням коштів або фінансуванням тероризму з урахуванням визначених ризиків, які повинні регулярно переглядатися, а також повинні визначити орган або забезпечити координацію чи інший механізм, що буде відповідати за таку політику.

Як свідчить практика організації державного фінансового моніторингу у різних країнах світу, склад суб'єктів державного фінансового моніторингу достатньо широкий. Зарубіжний досвід свідчить, що у основним національним регулятором у сфері державного фінансового моніторингу є Спеціально уповноважений орган (підрозділ фінансової розвідки), який тісно співпрацює з іншими суб'єктами державного фінансового моніторингу відповідно до їх підвідомчих функцій.

У деяких країнах підрозділи фінансової розвідки є адміністративними органами (адміністративного типу), в інших — діють у якості поліцейських і юридичних органів (правоохоронного та судового типів).

Підрозділ фінансової розвідки (ПФР) адміністративного типу, організовується таким чином, що або входить у структуру адміністративного органу, або, залишаючись «автономним», є підзвітним певному адміністративному органу, або ж є незалежним адміністративним органом. Найпоширеніша модель передбачає створення адміністративного ПФР у структурі або під наглядом міністерства фінансів чи центрального банку.

Наприклад, у США створена Організація з боротьби з фінансовими злочинами (U.S. Financial Crimes Enforcement Network) — підрозділ фінансової розвідки США (FinCEN), який підпорядкований Міністерству фінансів США та функціонує згідно з принципами всебічної міжвідомчої координації. Дієвість національної системи фінансового моніторингу США пояснюється консолідацією принципів моніторингу «згори-вниз» і зворотного зв'язку «знизу-вгору», що надає можливість постійно порівнювати відповіді чинної методології оцінки ризиків легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, сучасним методами та тенденціям.

У Канаді функціонує Аналітичний центр з фінансових операцій і звітності — Financial Transaction and Report Analysis Center (FINTRAC), що підпорядковується Міністерству фінансів Канади. Специфічною ознакою діяльності фінансового моніторингу в Канаді є багатоджерельність отримання інформації.

Комісія Бельгії по банківській справі, фінансах і страхуванню (CTIF-CFI) є координуючим органом, який має ефективно забезпечити взаємодію між національними державними і недержавними установами, які запобігають легалізації злочинних доходів і фінансуванню тероризму в Бельгії. CTIF-CFI проводить типологічний аналіз різноманітних документів щодо методів і способів, які використовуються у процесі легалізації доходів; забезпечує щорічне виявлення еволюційних тенденцій щодо методів легалізації доходів і специфічних рис легалізації на підставі аналізу судової практики за кожен рік.

Також до країн з підрозділами фінансової розвідки адміністративного типу належать Австралія, Іспанія, Нідерланди, Україна, Росія та Франція.

Підрозділ фінансової розвідки правоохоронного типу зазвичай створюється у структурі правоохоронних відомств, що є найпростішим способом сформулювати цей орган.

У Німеччині функціонує підрозділ фінансової розвідки — Zentralstelle für Verdachtsanzeigen, який належить до складу поліції. Особливістю німецької моделі є її висока автоматизованість і ризиковий підхід до оцінки ініціаторів фінансових операцій.

В Ірландії поліцейський підрозділ (The Garda Bureau of Fraud Investigation) не лише виявляє підозрілі операції та забезпечує збирання, аналіз і обмін інформацією про них, але й проводить слідчі дії щодо виявлення реальних джерел походження коштів

Також модель правоохоронного типу мають Австрія, Великобританія, Швеція, Угорщина, Естонія.

ПФР судового або прокурорського типу створюється в рамках судової гілки державної влади і найчастіше під юрисдикцією прокуратури. Цей тип ПФР є характерним для європейської континентальної правової традиції, за якої прокурори є частиною судової системи, а їхні повноваження охоплюють також нагляд за органами слідства. Прикладами країн з ПФР судового (прокурорського) типу є Кіпр і Люксембург.

ПФР змішаного (гібридного) типу різною мірою поєднують у собі характеристики трьох розглянутих вище типів ПФР. По суті, ця модель ПФР є спробою поєднання в одній організації переваг різних типів ПФР. До країн, які створили ПФР гібридного типу належать, зокрема, Данія і Норвегія.

Наведена інформація свідчить, що поряд із державними органами, що здійснюють збір податків і платежів, питаннями фінансової безпеки опікується ціла низка спеціалізованих підрозділів фінансової розвідки, які виконують аналітичні функції збору та обробки інформації. Відмінності між підрозділами фінансової розвідки різних країн світу визначаються певними факторами, зумовленими специфікою їх діяльності, функціональними можливостями, проте всі вони спрямовані на забезпечення координації діяльності між правоохоронними органами.

У той же час, досвід країн з розвиненими фінансовими розвідками свідчить про те, що ефективність їх роботи визначається лише наявністю визначеної правової бази та ефективністю системи збору, обробки, передачі і надання фінансової інформації, ідентифікації ініціаторів фінансових операцій. Шляхи передачі інформації в різних країнах суттєво впливають на ефективність фінансового моніторингу в цілому. Лише прямі канали передачі інформації від підрозділів фінансової розвідки до фінансових інститутів і регуляторів сприяють ефективності фінансового моніторингу. У випадку ж передачі інформації від фінансових посередників до державних регуляторів у сфері фінансів, а потім до підрозділів фінансової розвідки, ефективність національної системи фінансового моніторингу значно зменшується.